

Стравінська Надія

Науковий керівник – проф. Чайка Володимир

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ТА ЇХ СТРУКТУРА

Використання ігор у навчанні робить недоречною авторитарну позицію вчителя в спілкуванні з дітьми. Адже, щоб зацікавити дітей майбутньою діяльністю, внести у навчання ситуації несподіванки, вільного вибору, яскраві позитивні емоції, педагог повинен сам стати учасником гри.

За словами Т. Рудакової, особливо важливе поєднання гри з навчальною діяльністю в початкових класах, коли складний перехід від дошкільного дитинства до школи зумовлює поступову зміну провідних видів діяльності — ігрової на навчальну [2, с. 7].

Структура розгорнутої ігрової діяльності включає такі компоненти (рис. 1): спонукальний, орієнтувальний, виконавський і контрольнo-оцінний .

Рис. 1. Структура ігрової діяльності

Всі компоненти між собою взаємопов'язані. Так, спонукальний пронизує орієнтувальний, а у виконавському є елементи орієнтувального і контрольнo-оцінного.

Спонукальний охоплює потреби, мотиви, інтереси, прагнення, які визначають бажання дитини брати участь у грі.

Орієнтувальний передбачає вибір засобів і способів ігрової діяльності.

Виконавський містить дії, операції, які дають можливість реалізувати ігрову мету.

Контрольно-оцінний відображає корекцію і стимулювання активності ігрової діяльності.

У дитячих іграх вільна ігрова діяльність виступає переважно як самоціль. У дидактичних іграх, створених педагогікою (в тому числі й народною), ігрова діяльність спеціально планується і пристосовується для навчальних цілей. Дидактичні ігри — різновид ігор за правилами. У світовій педагогіці відомі системи дидактичних ігор, які вперше розробили для дошкільного виховання Ф. Фребель і М. Монтесорі, а для початкового навчання — О. Декролі

Дидактична гра має сталу структуру, що відрізняє її від інших видів ігрової діяльності. На основі узагальнення результатів наукових досліджень визначено структуру, основними елементами, які одночасно надають їй форми навчання і гри, є дидактичні та ігрові завдання, правила, ігрові дії, результат (рис. 2).

Рис. 2. Структура дидактичної гри

Дидактичні та ігрові завдання. Кожна дидактична гра має специфічне дидактичне (навчальне) завдання, що відрізняє її від іншої. Ці завдання обумовлені передбаченим програмою навчальним і виховним впливом педагога на дітей і можуть бути різноманітними (наприклад, з розвитку мовленнєвого спілкування — розвиток мовленнєвого апарату, зв'язного мовлення, закріплення звуковимови, уточнення і розширення словникового запасу при ознайомленні з живою і неживою природою тощо). Наявність дидактичного завдання (або кількох) підкреслює спрямованість навчального змісту гри на пізнавальну діяльність дітей.

Виконуючи під час гри ігрове завдання, діти виявляють активність, бажання і потребу розв'язати його. Як і дидактичні, ігрові завдання можуть бути найрізноманітнішими. Наприклад, під час гри в лото завдання полягає в тому, щоб першому закрити всі клітинки великої картки; у грі з пірамідкою — зібрати її так, щоб ребро утворювало рівну лінію; у грі “Чарівний мішечок” дитина повинна навпомацки визначити предмети і назвати їх. В.Букатов зазначає, що дидактичні та ігрові завдання відображають взаємозв'язок навчання і гри [1, с. 36].

Правила гри. Правила кожної дидактичної гри обумовлені її змістом та ігровим задумом, вони визначають характер і способи ігрових дій дитини, організують і спрямовують її стосунки з іншими дітьми, спонукають дошкільника керувати своєю поведінкою, оскільки йому часто доводиться діяти всупереч безпосередньому імпульсу.

Дотримання правил вимагає від дитини вольових зусиль, уміння взаємодіяти з іншими, переборювати негативні емоції у зв'язку з невдачами тощо. У дидактичній грі правила є критерієм правильності ігрових дій, їх оцінки. Вони по-різному впливають на поведінку учнів: одні діти беззаперечно приймають ігрові правила і стежать за їх виконанням іншими учасниками; інші підкоряються правилам лише у провідних ролях, а у звичайних — порушують їх, намагаючись виграти; ще інші за недотримання правил іншими учасниками мовчки підтримують їх. Тому підвищення дієвості ігрових правил, на думку П.Щербань, в організації і спрямуванні поведінки дітей є важливим педагогічним завданням [4, с. 91].

Ігрові дії. Основою, сюжетною канвою дидактичної гри є ігрові дії, завдяки яким діти реалізують свої ігрові задуми. Без підпорядкованих певним правилам дій неможлива гра.

Увага дитини в грі спрямована на розгортання ігрової дії, а захопленість ігровою ситуацією є передумовою мимовільного розв'язання дидактичного завдання. Завдяки ігровим діям і правилам дидактичні ігри, що використовуються на заняттях, роблять навчання цікавішим, сприяють розвитку довільної уваги, формуванню передумов для глибокого оволодіння змістом передбаченого програмою матеріалу.

Ігрові дії полягають у перестановці, збиранні предметів, їх порівнянні, доборі за кольором, розміром, імітуванні рухів, голосів тощо. Ігрові дії дітей середнього і старшого дошкільного віку виражають значно складніші стосунки між ними. Вони можуть полягати у виконанні конкретної ролі у конкретній ситуації, загадуванні і відгадуванні, своєрідному змаганні (хто скоріше закріє порожні клітинки великої картки маленькими тощо).

Захоплюючими є ігрові дії в народних іграх, завдяки яким, як стверджував К. Ушинський, дитина вчиться мислити, набуває важливі знання. У кожній народній грі розум учня працює жваво й енергійно, почуття напружені, дії організовані, їх зміст насичений

яскравими образами, внаслідок чого дитина не просто їх наслідує, а живе у певній ігровій ситуації.

Результат гри. Результатом дидактичної гри є сформованість елементів знаків, умінь, відгадування загадок, виконання доручень, ігрових завдань, вияв кмітливості та інших якостей також є результатом гри і сприймається дитиною як особисті досягнення. Виявляється він і в задоволенні учасників гри від участі в ній. П.Щербань констатує, що для вчителя результатом гри є рівень засвоєння дітьми знань, їхній успіх у розумовій діяльності, налагодженні гармонійних взаємин [5, с.18].

Отже, зробимо деякі узагальнення. Дидактична гра має сталу структуру, що відрізняє її від інших видів ігрової діяльності. Основними елементами, які одночасно надають їй форми навчання і гри, є дидактичні та ігрові завдання, правила, ігрові дії, результат. Ці компоненти між собою взаємопов'язані. Дидактичні та ігрові завдання відображають взаємозв'язок навчання і гри, а правила обумовлені змістом цих завдань і без підпорядкування певним правилам дій неможлива гра. Ігровий задум, ігрові дії та правила тісно пов'язані між собою: задум визначає характер ігрових дій, а дотримання правил допомагає в їх здійсненні та розв'язанні ігрового завдання. Відсутність, ігнорування хоча б одного з цих елементів унеможливує гру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Букатов В. М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор: Посібник. — К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. — 126 с.
2. Рудакова Т.І. Дидактична гра — дієвий засіб активізації пізнавальної активності учнів // Початкове навчання та виховання. — 2005. — № 16-18.— С. 7-13.
3. Чайка В. М. Ціннісно-цільова спрямованість навчального процесу в підготовці вчителя початкової школи до саморегуляції педагогічної діяльності / В. М. Чайка // Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Федій ; відпов. ред. Н. В. Ковальська. — Полтава, 2015. — Вип. 2. — С. 35–46.
4. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. — К.: Вища школа, 2004. — 206 с.
5. Щербань П.М. Дидактичні ігри в навчально-виховному процесі // Початкова школа. —1997. — №9. — С. 18-20.

Стельмах Зоряна

Науковий керівник – доц. Адамська Зоряна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ

Поведінку особистості загалом можна розглядати як взаємодію з довкіллям, опосередковану її зовнішньою і внутрішньою активністю у формі цілеспрямованої послідовності вчинків. При цьому кожний вчинок особистості являє собою свідому дію, акт морального самовизначення, в якому людина утверджує себе як особистість у ставленні до іншої людини, самої себе, соціальної групи або суспільства, життя загалом.

Поведінку особистості, включаючи девіантну, досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед вітчизняних були такі як Н. А. Андреев, В. С. Афанасьєв, М. І. Боднєв, О. І. Бондарчук, Л. С. Виготський, О. В. Змановська, Н. Ю. Максимова, Д. І. Фельдштейн, Ю. А. Клейберг та ін. Серед зарубіжних: Е. Дюркгейм, Р. Мертон, З. Фрейд, А. Адлер, Ч. Ломброзо, Е. Кречмер, У. Шелдон та ін.

Серед дослідників не має єдиної точки зору щодо поняття «девіантна поведінка»: дехто вважає, що йдеться про всі відхилення від схвалюваних суспільством соціальних норм; деякі включають у це поняття лише порушення правових норм. Здійснений нами теоретичний аналіз показує, що оцінка будь-якої поведінки завжди має на увазі її порівняння з певною нормою і дозволяє нам визначити, що девіантна поведінка – це система вчинків чи окремі вчинки особистості, які не відповідають суспільним, правовим, дисциплінарним, побутовим та іншим нормам.